

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра технологій у рослинництві та захисту рослин

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

**методичні вказівки до самостійного вивчення навчальної дисципліни для
здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньої програми
«Агрономія» за кредитно-трансферною системою навчання**

УДК 338.43:502.131.1(075.4)

Рекомендовано вченою радою
агробіотехнологічного факультету
(протокол № 2 від 04.10.2019 року)

Стратегія сталого розвитку в сільському господарстві. Методичні вказівки до самостійного вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньої програми «Агрономія» за кредитно-трансферною системою навчання / Козак Л.А. - Біла Церква. - 2019. - 33 с.

Методичні вказівки призначені для студентів агробиотехнологічного факультету спеціальності 201 – «Агрономія» з метою запровадження кредитно-трансферної системи організації навчального процесу. Основне завдання полягає в підвищенні рівня конкурентоспроможності українського фахівця, його мобільності на європейському ринку освіти та праці.

Мета - сформувати у студента систему теоретичних та практичних знань стратегії сталого розвитку в сільському господарстві за самостійного вивчення.

Методичні розробки з курсу «Стратегія сталого розвитку в сільському господарстві» складені з урахуванням загальних особливостей та рекомендацій Міністерства освіти і науки України. Вони сприятимуть більш глибокому засвоєнню студентами мети, цілей та індикаторів сталого розвитку, сприятимуть покращенню знань студентів при самостійному вивченні дисципліни.

Рецензент: асистент каф. землеробства, агрохімії та ґрунтознавства канд. с.-г. наук **В.М. Караульна**

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ»	6
3. САМОСТІЙНА РОБОТА	7
4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	10
5. ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	13
6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	23
7. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	25
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	25

ВСТУП

Необхідність впровадження в Україні Стратегії сталого розвитку зумовлена чинниками внутрішнього і зовнішнього характеру: – у зв'язку з ухваленням на Саміті ООН зі сталого розвитку 17 глобальних Цілей сталого розвитку на період до 2030 року потребує актуалізації Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020»; – в Україні внаслідок домінування протягом багатьох років ресурсо- та енергоємних галузей і технологій, сировинної орієнтації експорту та надмірної концентрації виробництва у промислових регіонах сформувалася така структура управління розвитком, яка загалом є неефективною та екологічно небезпечною; – рівень економічного розвитку та добробуту населення не відповідає природному, науково-технічному, аграрно-промислового потенціалу України та кваліфікаційно-освітньому рівню населення, соціально-історичним та культурним традиціям народу України; – Україна має міжнародні зобов'язання щодо сталого розвитку, визначені стратегічними документами ООН; – основою для впровадження інноваційних перетворень в Україні у напрямі сталого розвитку є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; – в розроблених та затверджених стратегічних загальнодержавних, галузевих та регіональних документах не в повній мірі відображені цілі та завдання сталого розвитку; – українськими вченими підготовлено наукове обґрунтування переходу України до сталого розвитку та сформована відповідна громадська підтримка цього процесу. Основою для розроблення Стратегії стали 17 глобальних Цілей сталого розвитку на період до 2030 року, Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020» та Оновлена стратегія сталого розвитку ЄС. Стратегія також ґрунтується на SWOT-аналізі та аналізі прогалин політики, законодавчих актів, програм і планів у восьми галузях: економіка, соціальна політика, природокористування та охорона довкілля, сільське господарство, енергетика, транспорт, регіональний і місцевий розвиток, освіта та наука. Проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року був обговорений з червня до грудня 2016 року на регіональних та національних консультаціях, в яких взяли участь представники органів державної влади та місцевого самоврядування всіх областей України, депутати різних рівнів, науковці та освітяни, представники інститутів громадянського суспільства, професійних об'єднань, бізнесу, ЗМІ, експерти міжнародних організацій. Стратегія спрямована на досягнення визначеної мети розвитку, а інструментом її впровадження є Національний план дій (дорожня карта) переходу України до сталого розвитку.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2019–2020 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Стратегія сталого розвитку в сільському господарстві» для денної форми навчання виділено всього 90 академічних годин (3 кредити ECTS), у т.ч. аудиторних – 44 години (лекції – 30, практичні заняття – 14), самостійна робота студентів – 46 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство	За вибором	
Модулів – 1	Спеціальність: Агрономія	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання Елементи сталого розвитку в конкр. умовах		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		2 -й	3 -й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Магістр	30 - год.	6 - год.
		Практичні, семінарські	
		14 - год.	4 - год.
		Лабораторні	
		немає - год.	немає - год.
		Самостійна робота	
		46 - год.	80 - год.
		Індивідуальні завдання: 24 - год.	
Вид контролю:			
	залік	залік	

Примітка:

Відсоток кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 51% до 49%

для заочної форми навчання - 11% до 89%

Метою викладання дисципліни є підготовка сучасного фахівця аграрного сектору до практичного володіння методами, індикаторами та принципами сталого розвитку сільського господарства, їх умілого застосування на практиці.

Завдання дисципліни:

1. Ознайомлення з генезою сталого розвитку. Вивчення історичних аспектів сталого розвитку.
2. Вивчити та використовувати на практиці показники, індикатори та методи сталого розвитку.
3. Вивчити особливості сталого розвитку українського сільського господарства на сучасному етапі.
4. Вивчити та навчитись застосовувати практично складові сталого розвитку: економічну, екологічну, соціальну.
5. Вивчити та використовувати практично елементи сталого розвитку в агрономії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: генезу сталого розвитку; історичні аспекти сталого розвитку; показники, індикатори та методи сталого розвитку; особливості сталого розвитку українського сільського господарства; складові сталого розвитку: економічну, екологічну, соціальну; елементи сталого розвитку в агрономії.

вміти: практично володіти методами, індикаторами та принципами сталого розвитку сільського господарства, їх уміло застосовувати на практиці.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ»

Змістовий модуль 1. Сталий розвиток. Генеза. Принципи та індикатори.

Тема 1. Вступна лекція. Генеза ідеї сталого розвитку. Програма курсу та оцінювання за кредитно-модульною системою. Чинники і підходи сталого розвитку. Партиципативний підхід сталого розвитку

Тема 2. Показники сталого розвитку. Індикатори та методи сталого розвитку. Складові сталого розвитку. Сталий розвиток і економіка

Тема 3. Сталий розвиток українського сільського господарства. Концепція

сталого розвитку сільських територій України

Тема 4. Екологічні аспекти сталого розвитку. Соціальний чинник сталого розвитку. Енергетична база та технічні засоби сталого розвитку сільського господарства

Змістовий модуль 2. Сталий розвиток у агрономії

Тема 5. Сталий розвиток у ґрунтознавстві

Тема 6. Землеробство в концепції сталого розвитку сільського господарства

Тема 7. Органічне землеробство та альтернативні системи сільського господарювання

Тема 8. Сталий розвиток рослинництва, як складової частини сільськогосподарського виробництва

Тема 9. Селекція, як важливий фактор стабілізації розвитку сільського господарства

Тема 10. Складові концепції сталого розвитку в захисті рослин

3. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступна лекція. Генеза ідеї сталого розвитку. Програма курсу та оцінювання за кредитно-модульною системою. Чинники і підходи сталого розвитку. Партиципативний підхід сталого розвитку	6
2	Індикатори та методи сталого розвитку. Складові сталого розвитку. Сталий розвиток і економіка	6
3	Сталий розвиток українського сільського господарства. Концепція сталого розвитку сільських територій України	6
4	Екологічні аспекти сталого розвитку. Соціальний чинник сталого розвитку. Енергетична база та технічні засоби сталого розвитку сільського господарства	4
5	Сталий розвиток у ґрунтознавстві	2
6	Землеробство в концепції сталого розвитку сільського	4

	господарства	
7	Органічне землеробство та альтернативні системи сільського господарювання	6
8	Сталий розвиток рослинництва, як складової частини сільськогосподарського виробництва	4
9	Селекція, як важливий фактор стабілізації розвитку сільського господарства	4
10	Складові концепції сталого розвитку в захисті рослин	4
	Разом	46

Примітка: У розрахунку годин на виконання самостійної роботи передбачено час на виконання індивідуальних завдань

Завдання для самостійної роботи

Варіант 1

1. Глобальні проблеми людства і актуальність сталого розвитку суспільства
2. Цілі Розвитку Тисячоліття для України: стан виконання та перспективи
3. Порівняння різних регіонів України за рівнем сталого розвитку.

Варіант 2

1. Відставання адаптації державного управління від темпів змін у сучасному світі
2. Динаміка зростання чисельності населення та обсягів ВВП у світі
3. Можливості соціальної мобілізації у розбудові сталого суспільства

Варіант 3

1. Особливості сталого розвитку розвинених країн та країн, що розвиваються
2. Гендерні проблеми: витоки та сучасний стан
3. Соціальна мобілізація: планування, реалізація, моніторинг

Варіант 4

1. Сталий розвиток суспільства: глобальний, регіональний, національний та місцевий аспекти 9
2. Зростання ролі наукового обґрунтування рішень у галузі довкілля та сталого розвитку

3. Зарубіжний досвід участі громадськості у розв'язанні актуальних місцевих проблем

Варіант 5

1. Механізм зворотного зв'язку: негативний зворотній, позитивний зворотній
2. Основні шляхи зміцнення наукової бази сталого розвитку і нового управління
3. Фактори успішного вирішення місцевих проблем за участі громад

Варіант 6

1. Порівняння техногенної (традиційної) концепції економічного розвитку з концепцією сталого розвитку.
2. Сталий розвиток і освіта
3. Місцевий порядок денний - 21: особливості визначення та реалізації

Варіант 7

1. Аналіз змін в економічних показниках сталого розвитку, що пропонуються ООН
2. Підвищення освіченості населення як фактор сталого розвитку суспільства.
3. Досвід розробки та реалізації стратегій сталого місцевого розвитку

Варіант 8

1. Аналіз змін в екологічних показниках сталого розвитку, що пропонуються ООН.
2. Сталий розвиток і правова культура громадян.
3. Зарубіжний досвід стратегічного планування місцевого сталого розвитку.

Варіант 9

1. Специфічна роль освіти у реалізації сталого розвитку
2. Негативні для довкілля наслідки існуючої моделі розвитку України
3. Порівняння різних регіонів України за рівнем соціального розвитку.

Варіант 10

1. Збереження екосистем як глобальна проблема
2. Доповіді ООН з людського розвитку як інструмент моніторингу досягнення глобальних Цілей Розвитку Тисячоліття
3. Відмінності систем індексів сталого розвитку, запропонованих Комісією зі сталого розвитку, та системи індексів, що використовується в Україні.

Варіант 11

1. Пріоритети розвитку, збалансованого у трикутнику «соціум - екологія - економіка».
2. Доступ громадян до інформації у контексті місцевого сталого розвитку.
3. Порівняння різних регіонів України за рівнем економічного розвитку.

Варіант 12

1. Екологічні проблеми у стратегії національної безпеки.
2. Значення людського розвитку як складової сталого розвитку суспільства
3. Порівняння різних регіонів України за рівнем розвитком екологічного виміру.

Варіант 13

1. Підготовка муніципальних кадрів як чинник сталого розвитку
2. Партнерство між владою, бізнесом, громадськістю у розробці стратегій сталого місцевого розвитку
3. Порівняння різних регіонів України за рівнем якості та безпеки життя.

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Розробка і висвітлення на практичному занятті презентацію на індивідуальну тему: «Елементи сталого розвитку в господарстві, районі, науковій розробці тощо». Завдання видається кожному студентові персонально після узгодження.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

1. Аналіз історії і закономірностей розвитку біосфери і цивілізації.
2. Глобальна криза навколишнього середовища.
3. Глобальні, регіональні і локальні проблеми навколишнього середовища.
4. Стан та світові запаси основних видів природних ресурсів: ресурси (сонячна енергія, вітер; приливи).
5. Не відновлювальні, відновлювані, невичерпні ресурси.
6. Глобальна криза навколишнього середовища.
7. Римський клуб і глобальна проблематика.
8. Забруднення атмосфери (кислотні дощі, фотохімічний зміг і т.д.).
9. Забруднення внутрішніх вод та Світового океану.

10. Забруднення літосфери; деградація земель, опустелювання.
11. Радіоактивне забруднення навколишнього середовища.
12. Зміна клімату. Скорочення видового складу живої матерії (причини, масштаби і наслідки зникнення видів живих організмів).
13. Проблеми збереження природних ареалів проживання живих організмів.
14. Небезпеки і ризики впливу змін навколишнього середовища на здоров'я людини та стан екосистеми.
15. Наслідки глобального потепління: підвищення рівня світового океану, затоплення прибережних зон; танення льодовиків і вічної мерзлоти; деформація кліматичних і сільськогосподарських зон і географічної структури виробництва продовольства; зміни рослинного покриву, опустелювання.
16. Сучасні підходи до збереження ресурсів планети
17. Зміст поняття «сталий розвиток». Розкрийте головну мету сталого розвитку суспільства та основні його цілей.
18. Основні чинники, що стимулювали появу ідей сталого розвитку.
19. Зміст поняття "глобалізація". Вплив глобалізації на процес сучасного світового розвитку.
20. Глобальні проблеми - загроза для сталого розвитку людської цивілізації.
21. Головні передумови реалізації ідей сталого розвитку суспільства на різних рівнях управління.
22. Система та її зміни (розвиток, самоорганізація).
23. Стани та характеристика систем.
24. Формування закономірностей взаємодії людини і природи.
25. Механізм стійкості систем.
26. Витривалість та вразливість системи, як основні характеристики стійкості.
27. Толерантність та еластичність системи, як основні характеристики стійкості.
28. Роль знань та кваліфікації трудових ресурсів у переході на засади сталого розвитку
29. Роль науково-технологічного фактора у забезпеченні сталого розвитку.
30. Порівняння систем індикаторів сталого розвитку 1996 р. та 2007 р.
31. Порівняння систем показників сталого розвитку, що пропонуються ООН та

ЄС.

32. Екологічна складова сталого розвитку суспільства.
33. Актуальність екологічно збалансованого розвитку у сучасній Україні.
34. Основні екологічні проблеми сучасного світу
35. Небезпека глобального потепління та шляхи її зменшення.
36. Забезпечення якісною питною водою як глобальна проблема.
37. Причини і наслідки небезпечного забруднення атмосфери.
38. Стан лісів та лісового господарства в Україні та у світі.
39. Родючість ґрунтів як глобальна проблема.
40. Проблема спустелювання у сучасному світі та шляхи її розв'язання.
41. Вплив навколишнього середовища на якість життя та здоров'я людей
42. Тенденції народжуваності і смертності у сучасному світі.
43. Бідність у сучасному світі та шляхи її викорінення.
44. Шляхи подолання соціальної нерівності у глобалізованому світі.
45. Освіта як складова людського розвитку: проблема ефективності та напрями реформування.
46. Гендерна рівність як мета соціальної політики.
47. Небезпека відставання науки від потреб переходу суспільства на засади сталого розвитку.
48. Роль працівників науки у реалізації сталого розвитку.
49. Основні чинники, що вимагають вироблення нових наукових знань в галузі довкілля і сталого розвитку.
50. Завдання вітчизняної науки у зв'язку з розробкою концепції сталого розвитку України.
51. Актуальність розширення наукового знання про систему Земля.
52. Значення для сталого розвитку довгострокових наукових оцінок і прогнозів.
53. Проблеми створення наукового потенціалу для забезпечення сталого розвитку.
54. Основні напрями переорієнтації освіти на сталий розвиток.
55. Основні шляхи і засоби ефективного інформування населення з питань сталого розвитку

56. Значення поінформованості населення з питань сталого розвитку.
57. Сучасні інформаційні технології та їхня роль в реалізації ідей сталого розвитку.
58. Відповідність моделі економіки України принципам сталому розвитку.
59. Виконання Цілей розвитку тисячоліття в світі та Україні.
60. Особливості переходу України на шлях сталого розвитку у порівнянні з розвиненими країнами.
61. Обґрунтування першочергових завдань на шляху переходу України до сталого розвитку
62. Причини зростання ролі громад у сталому розвитку суспільства.
63. Механізм впровадження інструменту соціальної мобілізації.
64. Проблеми залучення громадян до управління місцевим розвитком в Україні.
65. Проблеми та недоліки діяльності громад в Україні.
66. Соціальна мобілізація як інструмент місцевого сталого розвитку.
67. Підхід до сталого місцевого розвитку, що ґрунтується на участі громад: досвід України.
68. Досвід проектів та програм ООН щодо сталого розвитку в Україні.
69. Місцеві громади як елемент громадянського суспільства, що формується.
70. Залучення громадськості до стратегічного планування місцевого розвитку.
71. Розробка індикаторів сталого розвитку на місцевому рівні.
72. Роль місцевого самоврядування у досягненні сталості місцевого розвитку.
73. Формулювання основних завдань у стратегії сталого місцевого розвитку.
74. Розробка місцевого плану дій з охорони довкілля
75. Фактори, що обумовлюють успішне застосування інструменту соціальної мобілізації в Україні
76. Методика стратегічного планування сталого розвитку на місцевому рівні.

5. ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. *Поняття „сталий розвиток” передбачає:*
  - 1) модель соціально-економічного розвитку, за якої досягається задоволення

життєвих потреб тільки нинішнього покоління;

- 2) розвиток при якому поліпшується соціально-економічні умови проживання населення;
- 3) покращення екологічної ситуації держави за рахунок зменшення використання природних ресурсів;
- 4) розвиток який задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь забезпечувати свої потреби;
- 5) розвиток, який зорієнтований на економічне зростання країни.

2. *Сталий розвиток досягається завдяки об'єднанню:*

- 1) економічних, технологічних і соціальних систем;
- 2) фізіологічних і особистісних потреб;
- 3) економічних, соціальних і екологічних цілей;
- 4) громадських зусиль та економічних потреб суспільства;
- 5) економічних та особистісних потреб.

3. *Які з наведених тлумачень визначення „сталий розвиток” є невірним:*

- 1) розвиток при якому ріст не перевищує несучої здатності навколишнього середовища;
- 2) система соціально-економічного розвитку, за якої досягається задоволення життєвих потреб тільки нинішнього покоління;
- 3) поліпшення життя людей в умовах стійкості біосфери;
- 4) розвиток, при якому людство має жити на відсотки з приросту природних ресурсів, не зачіпаючи самі ресурси;
- 5) розвиток при якому гарантується забезпечення потреб майбутніх поколінь.

4. *Основна властивість системи, яка характеризується керуванням всіх процесів системи однаковими законами є:*

- 1) ізоморфізм;
- 2) сталість;
- 3) відкритість;
- 4) ізольованість;
- 5) змінність.

5. *За функціональними зв'язками системи поділяються на:*

- 1) відкриті, закриті та ізольовані;

2) відкриті і закриті;

3) стійкі і не стійкі;

4) відкриті, закриті і стійкі;

5) 2 і 3.

6. *Такі властивості як ізоляція, інтеграція, цілісність, стабільність, рівновага та управління притаманні:*

1) органічній системі;

2) неорганізованій сукупності;

3) неорганічна сукупність;

4) неорганізованій системі;

5) елементам органічної системи.

7. *Стан системи визначається:*

1) сукупністю значень характерних для даної системи величин;

2) конкретним (постійним) показником;

3) показником, який відіграє найважливішу роль у формуванні системи;

4) тільки умовами існування системи;

5) структурою системи.

8. *Закономірна зміна, яка не зворотно спрямована: від спадної до висхідної, від старої до нової, від простої до складної, від нижчого до вищого, від випадкового до необхідного, характеризує:*

1) розвиток;

2) сталість;

3) хаос;

4) напрямок;

5) напрямок розвитку.

9. *Моніторинг сталого розвитку - це*

1) комплексна система спостереження, оцінювання і прогнозування стану соціальної, економічної, екологічної обстановки, що склалася в країні;

2) прогнозування стану соціальної, економічної, екологічної обстановки, що склалася в країні;

3) спостереження за впровадженням стратегічних напрямків стійкого розвитку;

4) прогноз та спостереження за довкіллям;

5) спостереження, контроль та прогнозування соціально- економічної системи.

10. Головна мета моніторингу сталого розвитку:

- 1) забезпечення органів управління об'єктивною, повною, своєчасною інформацією про стан усіх сфер;
- 2) виокремлення антропогенних складових змін, що відбуваються в соціально- економічно-екологічній сфері;
- 3) розробка стратегічного плану стійкого розвитку;
- 4) 1 і 2;
- 5) 1, 2, 3.

11. Моніторинг сталого розвитку проводиться на наступних рівнях:

- 1) імпактний, регіональний, фоновий;
- 2) імпактний, фоновий ;
- 3) обласний, регіональний, глобальний;
- 4) фоновий, глобальний, місцевий;
- 5) регіональний, глобальний.

12. Індекс людського розвитку поєднує такі показники:

- 1) ВВП, тривалість життя, рівень освіченості;
- 2) доходи населення, рівень захворюваності;
- 3) якість довкілля, соціальне забезпечення населення, рівень освіти;
- 4) ВВП, рівень захворюваності, забезпеченість житлом;
- 5) тривалість життя, рівень освіченості.

13. Які сфери виділяють при розв'язанні проблем сталого розвитку:

- 1) екологічна та соціальна;
- 2) екологічна, економічна та соціальна;
- 3) економічна та соціальна;
- 4) екологічна, економічна;
- 5) соціальна, економічна та культурна.

14. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку у 1992 році відбулась в місті:

- 1) Ріо-де-Жанейро;
- 2) Йоганнесбург;
- 3) Брюссель;

- 4) Київ;
- 5) Женева.

15. В Ріо-де-Жанейро було прийнято:

- 1) Стратегію сталого розвитку;
- 2) Порядок денний на XXI століття;
- 3) Концепцію стратегії сталого розвитку;
- 4) Поправки до „Порядку денного на XXI століття”
- 5) Набір індикаторів сталого розвитку.

16. Всесвітній саміт зі сталого розвитку відбувся в місті:

- 1) Ріо-де-Жанейро, 1997;
- 2) Йоганнесбург, 2002;
- 3) Йоганнесбург, 2001;
- 4) Київ, 2003;
- 5) Ріо-де-Жанейро, 1992.

17. Індикатори сталого розвитку - це:

- 1) кількісні показники, які характеризують соціально-економічну сферу;
- 2) якісні показники для характеристики забруднення навколишнього середовища;
- 3) якісні та кількісні показники моніторингу довкілля;
- 4) якісні та кількісні показники оцінки стану економічної, соціальної та екологічної сфери;
- 5) якісні та кількісні характеристики соціально-екологічної сфери.

18. До пріоритетних економічних індикаторів відносяться всі наведені показники крім:

- 1) внутрішній валовий продукт у розрахунку на душу населення;
- 2) обсяг інвестицій в охорону здоров'я;
- 3) обсяг інвестицій в будівництво житлових площ;
- 4) частка видобувної галузі в обсягах промислового виробництва;
- 5) обсяг науково-дослідних та науково-технічних робіт.

19. До пріоритетних соціальних індикаторів відносяться всі наведені показники крім:

- 1) медикодемографічні показники;
- 2) забезпеченість населення житлом;

- 3) житлово-комунальні індикатори;
- 4) показники розвитку сфери послуг;
- 5) показники правового захисту населення.

20. До пріоритетних екологічних індикаторів відносяться:

- 1) індикатори стану атмосферного повітря та поверхневих вод;
- 2) обсяги ТПВ, стічних вод, викидів в атмосферне повітря;
- 3) частки еколого-економічних збитків;
- 4) частки еколого-економічних збитків, обсяги ТПВ, стічних вод, викидів в атмосферне повітря;
- 5) обсяги ТПВ, стічних вод, викидів в атмосферне повітря і показники стану ПЗФ, озеленення, благоустрою території.

21. Станції фонового моніторингу розташовуються:

- 1) у великих містах;
- 2) на орбітальних космічних станціях;
- 3) на підприємствах;
- 4) у біосферних заповідниках;
- 5) у заказниках.

22. Екологізація економіки здійснюється через:

- 1) систему організаційних заходів, інноваційних процесів, раціоналізацію природокористування;
- 2) систему організаційних заходів, модернізацію газоочисного устаткування;
- 3) використання коштів з природоохоронного фонду на встановлення новітніх технологій виробництва;
- 4) впровадження інноваційних процесів та системи централізованого управління природокористуванням;
- 5) раціоналізацію природокористування та здійснення моніторингу довкілля.

23. Екологічна свідомість - це:

- 1) безупинний процес навчання, виховання і розвитку, спрямований на формування екологічної культури;
- 2) частина суспільної свідомості, зосереджена на історичному та практичному осмисленні відносин людини з природою;
- 3) участь людини в діяльності щодо стійкої підтримки НПС з метою

прогресивного розвитку суспільства

- 4) ступінь відповідальності людини перед суспільством за стан природи;
- 5) раціональне використання природних ресурсів з урахуванням потреб майбутніх поколінь.

24. Екологічна рівновага - це:

- 1) в результаті балансу природних або змінених людиною компонентів середовища і природних процесів, забезпечується тривале існування даної екосистеми;
- 2) при досягненні економічних благ, дотримуються екологічних вимог;
- 3) вплив на компоненти довкілля здійснюють у однакових співвідношеннях;
- 4) баланс змінених людиною компонентів середовища і природних процесів;
- 5) тривале існування екосистеми забезпечується при будь яких умовах впливу.

25. У сучасній екологічній освіті важливим є формування:

- 1) екологічних знань;
- 2) суспільної активності;
- 3) екологічної свідомості;
- 4) екологічних об'єднань;
- 5) громадських лідерів.

26. Сукупність обмежень, що накладаються на активність діяльності людини і які не можна порушувати у зв'язку з можливими катастрофічними наслідками називають:

- 1) економічний імператив;
- 2) екологічна свідомість;
- 3) соціальні обмеження;
- 4) екологічний імператив;
- 5) екологічна культура.

27. Під зміною в процесах взаємодії і поєднання компонентів і елементів екосистеми, що зрештою призводить до її заміни іншою екосистемою розуміється:

- 1) трансформація екосистеми;
- 2) порушення екологічної рівноваги;
- 3) вплив зовнішніх факторів;

- 4) порушення ландшафту;
- 5) порушення структури екосистеми.

28. *Інтегральним індикатором вищого порядку є:*

- 1) індекс людського розвитку;
- 2) індикатор забруднення атмосферного повітря;
- 3) індикатор, що характеризує соціально-економіко-екологічну систему;
- 4) внутрішній валовий продукт;
- 5) індикатор, що характеризує соціальну підсистему.

29. *Основні цілі сталого розвитку передбачають:*

- 1) автоматизацію управління, перебудову матеріально-енерго-інформаційних потоків, ліквідацію забруднюючих виробництв і технологій, централізоване управління природокористуванням;
- 2) досягнення рівноваги, прагнення до справедливості, наявність мети розвитку;
- 3) сприйняття обмежень, досягнення рівноваги, прагнення до справедливості, наявність мети розвитку, автономізацію управління, перебудову матеріально-енерго-інформаційних потоків;
- 4) наявність мети розвитку, демократизацію управління, централізоване управління природокористуванням;
- 5) сприйняття обмежень, досягнення рівноваги, ліквідацію забруднюючих виробництв і технологій.

30. *До принципів екологічної стійкості належать принципи:*

- 1) єдності природокористування і природо відтворення, ефективності соціально-економічної політики, гармонізації економічних і екологічних цілей;
- 2) єдності природокористування і природо відтворення, ефективності соціально-економічної політики, гармонізації соціальних і екологічних цілей;
- 3) не перевищення екологічних нормативів, додержання екологічних стандартів якості довкілля, поєднання інтересів виробників і споживачів;
- 4) єдності природокористувачів, ефективної державної екологічної політики, єдності екологічних і економічних цілей;
- 5) неперевищення екологічних порогів, єдності природокористування і природо відтворення, єдності екологічних і економічних цілей

31. *Для досягнення економічної стійкості необхідно вирішити такі пріоритетні*

завдання:

- 1) проведення соціально-економічної політики, гармонізації економічних і екологічних цілей;
- 2) поєднання інтересів виробників і споживачів;
- 3) підвищення середньостатистичного доходу на одного жителя, забезпечення економічного зростання не завдаючи шкоди довкіллю, впровадження екологічно-чистих технологій;
- 4) поліпшення матеріального забезпечення населення, підвищення рівня освіти, культури, спорту, створення умов для покращення стану здоров'я населення;
- 5) забезпечення економічного зростання за будь-яких умов.

32. Для досягнення соціальної стійкості необхідно вирішити такі пріоритетні завдання:

- 1) поліпшення матеріального забезпечення населення;
- 2) підвищення рівня освіти, культури, спорту;
- 3) оптимізація соціальної структури суспільства; встановлення гарантій забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя;
- 4) збереження і зміцнення демографічного та трудового ресурсного потенціалу країни; стабілізація демографічної структури суспільства;
- 5) всі варіанти відповідей.

33. Питання про сталий екологічно безпечний розвиток вперше було піднято:

- 1) у 1987 році в доповіді Світової комісії з навколишнього середовища та розвитку "Наше спільне майбутнє" ;
- 2) у 1992 році на Всесвітньому саміті в Ріо-де-Жанейро;
- 3) у 2002 році в Йоганнесбурзі на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку;
- 4) у 1992 році в Ріо-де-Жанейро на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку;
- 5) у 1987 році в доповіді Світової комісії з навколишнього середовища та розвитку "Довкілля для Європи"

34. Оцінка впливу на навколишнє середовище - це:

- 1) проведення екологічного аудиту певної території;

- 2) організаційна процедура проведення екологічних спостережень на підприємстві;
- 3) показники, які характеризують природні ресурси;
- 4) набір індикаторів, які характеризують стан регіону;
- 5) організаційна процедура, що передбачає оцінку можливих наслідків впливу будь яких видів діяльності на НПС.

35. В документі "Порядок денний на XXI століття" сформовані:

- 1) загальні принципи й рекомендації щодо збереження природного середовища та природно-ресурсного потенціалу;
- 2) наголошується на поєднанні економічних, соціальних та екологічних цілей, оскільки саме ці три сфери є взаємозалежними та взаємодоповнюючими складовими сталого розвитку;
- 3) загальні принципи й рекомендації щодо збалансованого розв'язання соціально-економічних завдань і збереження природного середовища та природно-ресурсного потенціалу;
- 4) основні принципи еколого-економічного розвитку;
- 5) прийняті рекомендації щодо пріоритетів та подальших дій впровадження стратегії сталого розвитку.

36. Під стійкістю системи розуміється:

- 1) здатність протистояти зовнішнім впливам;
- 2) ізолюваність системи від зовнішніх факторів;
- 3) під дією різних чинників змінюється структура системи;
- 4) стабільність системи, не зважаючи на дію зовнішніх факторів;
- 5) здатність системи повертатися до вихідного стану після припинення впливу, який вивів її з цього стану.

37. Сукупність показників, які характеризують умови життєдіяльності населення називають

- 1) забезпеченість населення матеріальними потребами;
- 2) забезпеченість населення споживчими благами;
- 3) рівень життя населення;
- 4) забезпеченість упорядженим житлом;
- 5) забезпеченість автомобілями.

38. Основним завданням індикаторів сталого розвитку є:

- 1) визначати цілі стійкого розвитку;
- 2) оцінювати соціально-економіко-екологічний стан регіону в країні;
- 3) інформувати громадськість;
- 4) відображати рівень міжнародних відносин;
- 5) забезпечувати належний рівень якості НПС.

39. Стратегія сталого розвитку включає:

- 1) стратегічні напрямки та завдання;
- 2) стратегічні цілі;
- 3) стратегічні напрямки, цілі та завдання;
- 4) стратегічні індикатори;
- 5) стратегічні завдання та індикатори моніторингу стратегії.

40. Місцевий план дій розробляється на основі:

- 1) оцінки стану міста, району, регіону;
- 2) бачення майбутнього;
- 3) аналізу сильних та слабких сторін міста, району, регіону;
- 4) оцінки можливостей та загроз міста, району, регіону;
- 5) всі перелічені варіанти.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовується оцінювання знань за наступними видами робіт:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове тестування з кожного змістового модуля;
- виконання та захист індивідуального навчально-дослідного завдання;
- підсумкове тестування (іспит).

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної

дисципліни, що містяться в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;

- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів. Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних роботах та консультаціях, результати самостійної роботи студентів) проводяться за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0 % - завдання не виконано;

40 % - завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного та розрахункового характеру;

60 % - завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або методиці;

80 % - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100 % - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Контроль самостійної роботи з тем і питань, які не розглядалися під час аудиторних занять здійснюється шляхом:

1) перевірки викладачем наявності текстів законспектованих тем і питань (лекційний конспект);

2) включення питань тем самостійного вивчення до поточних тестових контролів знань (тести);

3) включення питань тем самостійного вивчення до підсумкового контролю (тести).

За бажанням студента, ним може бути виконане індивідуальне науково-дослідне завдання з обраної тематики, яке оцінюється додатковими балами.

Підсумковий контроль знань відбувається під час заліку у вигляді комп'ютерних тестів.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

Розподіл балів за формами і критеріями оцінювання надається студентам на

початку семестру.

До підсумкового контролю знань допускаються студенти, що успішно виконали практичні роботи.

7. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	ІНДЗ	Загальний бал
Максимально можлива кількість балів	10	10	20	40	20	100

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Рекомендована література

1. Основи сталого розвитку аграрного сектора. Досвід та знання Франції, Чеської республіки, України. // За заг. ред. Я.Сансебе, Т.М. Димань. - Біла Церква, БНАУ. - 2010. - 300 с.

Базова

1. Закон України "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції", [HTTPS://ZAKON.RADA.GOV.UA/LAWS/SHOW/2496-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19)
2. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, та скасування Постанови (ЄС) № 2092/91,

3. Постанова комісії (ЄС) №889/2008 від 5 вересня 2008 р. Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) №834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів.
4. Декларация Рио-де-Жанейро про окружающую среду и развитие от 14 июня 1992 го-да // Международное публичное право. Сборник документов. Т.2. - М.: БЕК, 1996. - С. 135-138. - Комісія ООН зі сталого розвитку. Офіційна веб-сторінка: [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.un.org/russian/esa/desa/aboutus/dsd.html>
5. Програма дій „Порядок денний на XXI століття” („AGENDA 21”). Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт „Планета Земля” 1992.) - Київ „Інтелсфера”: 2000.- 359 с.
6. "Резолюция «Программа действий по дальнейшему осуществлению Повестки дня на XXI век» // <http://www.un.org/russian/conferen/summit5/rsl9-2.pdf>.
7. Sustainable Development: A Critical Review" by Lele, S. 1991. World Development vol. 19, # 6, pp. 607 – 621.
8. Боголюбов В.М., Прилипко В.А. Стратегія сталого розвитку: Навчальний посібник / . – 2. Херсон: Олді-плюс, 2010. – 322 с.
9. . Клименко М.О. Стратегія сталого розвитку: навч. посіб./М.О. Клименко, Л.В. Клименко. – Рівне: НУВГ, 2010.- 267с.
10. Коржнев М.М. Природно-ресурсні основи сталого розвитку. – Київ: Вид. КНУ. - 2001. – 270 с.
11. Основи стійкого розвитку: навчальний посібник. /За заг. ред. проф. Л.Г. Мельника. – Суми «Університетська книга» , 2005. – 654 с.
12. Садовенко А.П., Серета В.І., Масловська Л.Ц. Сталий розвиток суспільства: Навчальний посібник. / За ред. А.П. Садовенко, В.І. Серета, Л.Ц. Масловська.- К: 2009. – 239 с.
13. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / авт.: А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. - 2 вид. - К.; 2011. - 392 с.
14. Сталий розвиток суспільства: 25 запитань і відповідей. Тлумачний посібник/ за ред. В.Підліснюк.- К., 2001.
15. СтольбергФ. В. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Стратегія сталого розвитку» (для студентів 5 курсу денної форми навчання напряму 0708 «Екологія», 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», спеціальності 8.070801 (8.04010601) «Екологія та охорона навколишнього середовища») / Ф. В. Стольберг, О. Ю. Чернікова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 91 с.
16. Стратегія сталого розвитку природи та суспільства: навчально-методичний посібник./В.А. Прилипко, В.М. Боголюбов, Л.Е. Піскунова – К:2008, 118с.
17. Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна : Навч. посіб./Ф.В.Вальвач, М.І. Дробноход, В.Г.Дюканов та ін. За ред. М.І. Дробнохода. -К.: МАУП, 2002.

Допоміжна

1. Герман Л.М., Підлісник В.В., Юхновський І.Р. Шляхи сталого розвитку сільського господарства України за результатами вивчення суспільної думки //Економіка АПК. - 2007. - №2. - С. 149 - 154.
2. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. К.: Інтелсфера, 2001. - 312 с.

3. Йоханнесбургская декларация по устойчивому развитию // http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/decl_wssd.pdf.
4. Кара-Мурза С. Концепция золотого миллиарда и Новый мировой порядок [электронный ресурс]. - Режим доступа: http://burkina-faso.narod.ru/kara/oro_1.htm
5. Комісія ООН зі сталого розвитку. Офіційна веб-сторінка: [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.un.org/russian/esa/desa/aboutus/dsd.html>
6. Котікова О.І. Зміст поняття сталого розвитку. //Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvnu/ekonomika/2007_12/R5/5.pdf
7. Масловська Л. Регіональні програми сталого розвитку (Науково-методичні аспекти) //Економіка. Фінанси. Право. - 2003. - №1. - С. 3 - 6.
8. На меті - сталий розвиток: Сталий розвиток України очима науковців //Вісник Національної академії наук України. - 2007. - №2. - С. 14 - 44.
9. Павлов О. Сільські території в контексті концепції сталого розвитку //Вісник Нац. академії держ. управління при Президентові України. - 2006. - №1. - С. 247 - 254.
10. Пустовіт Н.А. Визначення потреб України в освіті в інтересах сталого розвитку //Екологічний вісник. - 2006. - №6. - С. 18 - 19.
11. Ріо-де-Жанейрська декларація по навколишньому середовищу та розвитку // <http://www.un.org/russian/document/declarat/riodecl.htm>.
12. Рой Ю. Альтернативи сталому розвитку немає: (Саміт WSSD-2002. Людина. Планета. Розвиток. Соціально-екологічні проблеми.) //Надзвичайна ситуація. - 2002. - №11-12. - С. 43 - 45.

15. Інформаційні ресурси

1. Атаманюк Ю.А. Шляхи виживання людства // Міське господарство України. - 2009 - №2 - С.26 - 29.
2. Бадрак О., Шостак Л. Цілі та пріоритети сталого розвитку України //Економіка України. - 2002. - №10. - С. 30 - 37.
3. Барцев С.И., Межевикин В.В., Охонин В.А. Принцип замкнутости, оптимальное природопользование и устойчивое развитие //Энергия: экономика, техника, экология. - 2005. - №5. - С. 28 - 34.
4. Белоконь А., Владимирский Б. Устойчивое развитие университетов: подходы к принятию управленческих решений //Альма матер (вестник высшей школы). -2003. - №6. - С. 3 - 8.
5. Бицюра Ю. До проблеми визначення понять сталого економічного розвитку //Економіст. - 2006. - №5. - С. 62 - 65.
6. Бицюра Ю. Загальна модель розширеного відтворення як основа сталого економічного зростання //Економіст. - 2006. - №11. - С. 54 - 58.
7. Борщук Є.М. Глобальна енергетична проблема і концепція стійкого розвитку: (Економіка та екологія) //Актуальні проблеми економіки. - 2006. - №11. - С. 218 - 226.
8. Борщук С, Загорський В. Концепція сталого розвитку і проблеми оптимізації еколого-економічних систем // Регіональна економіка. - 2005. -№3.-С. 113-119.
9. Васюта О. Розвиток еколого-економічний // Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін. - К.: Академія, 2002. - С. 282.

10. Вебер А.Б. Устойчивое развитие и проблема ценностей. - М.:Ин-т социологии РАН, 1999. - 122 с.
11. Веклич О.О. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання // Економіка України. - 2003. - № 10. - С. 62-70.
12. Вікіпедія [електронний ресурс]. - режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/сталий_розвиток
13. Галушкіна Т.П., Сударкін О.О. Сталий розвиток прибережних зон: комплексне управління та нова співпраця / Веб-сторінка конференції International Conference on Freshwater, Bonn, Germany; <http://www.water-2001.de/2001> с.3-4.
14. Герасимчук З. Комплексна оцінка рівня сталого розвитку регіонів України // Економіка України. - 2002. - №2. - С. 34 - 43.
15. Гирусов Э.В., Г.В. Платонов Мир в поисках концепции устойчивого развития // Вестник Московского университета. - Серия 7. - Философия. - № 1. - 1996. - С. 3-14.
16. Глобальний екологічний фонд http://www.aris.kg/our_partners/org/gef/
17. Горбань А.В. Здоровый образ жизни как объект познания (социально-философский анализ) // Культура народов Причерноморья. - 1999. - № 10. - С. 142-146.
18. Горбань А.В. Проблемы и перспективы глобального и регионального стабилизирующего развития: социально-философский анализ // Культура народов Причерноморья. - 1998. - № 3. - С. 122-127.
19. Горбань А.В. Стратегии реализации концепции устойчивого развития (социально-философский аспект) // Культура народов Причерноморья. - 2003. - № 45. - С. 25-28.
20. Горбань А.В. Сценарии устойчивого развития: образовательная парадигма // Вестник СевГТУ. Выпуск 46: Философия. - Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2003. - С. 158-164.
21. Горбань А.В. Устойчивое развитие: от политической доктрины к научной теории // Ученые записки ТНУ им. В.И. Вернадского. Серия Философия. - Том 15 (54), № 2. - Симферополь, 2002. - С. 143-149.
22. Горбань А.В. Экологическая культура - мировоззренческая сущность и ценностная ориентация экологии человека // Культура народов Причерноморья. - 2001. - № 20. - С. 164.
23. Горбань А.В. Экология человека: системный подход к определению понятия // Культура народов Причерноморья. - 1999. - № 6. - С. 302-306.
24. Горбань А.В. Этапы взаимодействия общества и природы (социально-философский анализ) // Культура народов Причерноморья. - 1999. - № 6. - С. 107-111.
25. Гринів Л.С. Концептуальні засади просторової парадигми екологічно збалансованої економіки // Регіональна економіка. - 2001. - № 4. - С. 54
26. Гуриева Л. Стратегия устойчивого развития региона // Проблемы теории и практики управления. - 2007. - №2. - С. 46 - 58.
27. Дейнеко Л., Хлобистов Є. Сталість соціально-економічного розвитку за умов суспільних трансформацій // Регіональна економіка. - 2005. - №4. - С. 22 -
28. Демченко В.В. Проблемы и перспективы устойчивого развития горных территорий // Регіональна економіка. - 2006. - №4. - С. 276 - 282.
29. Дергачова К. Концепція сталого розвитку у науково-практичному вимірі // Політичний менеджмент. - 2004- №4 - С.118-125.

30. Дідух Я. Енергетичні проблеми екосистем і забезпечення сталого розвитку України // Вісник Національної академії наук України. - 2007. - №4. - С. 3 - 11.
31. Дорогунцов С.І., Ральчук О.М. Управління техногенно-екологічною безпекою парадигми сталого розвитку: концепція системно-динамічного вирішення. - К.: Наукова думка, 2001. - С. 38-65
32. Дрейер О.Н., Лось В.А. Экология и устойчивое развитие. Учебное пособие. М.: 1997. - 224 с.
33. Друянов В. Экологическое образование и устойчивое развитие // Энергия: экономика, техника, экология. - 2003. - №3. - С. 53 - 57.
34. Електронний ресурс // [Wikipedia.org/wiki/Податок Тобіна](http://Wikipedia.org/wiki/Податок_Тобіна)
35. Електронний ресурс // [Wikipedia.org/wiki/Сталий розвиток](http://Wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток)
36. Ермилов С.Ф. Енергетична політика в контексті сталого розвитку держави // Економіка і прогнозування. - 2006. - №2. - С. 9 - 24.
37. Європейське майбутнє - у поглибленні відносин з НАТО // Уряд, кур'єр. - 2005. - 24 лют. - С. 21
38. Єфремов О. Сталий чи гармонійний розвиток: чому віддати перевагу? // Економіка України. - 2008. - №2 - С.83-88
39. Заец Р.В. Предпосылки и проблемы прогнозирования процессов перехода к экоустойчивому развитию. // Наука та наукознавство, - 2006 - №3 - С.101-117
40. Закон України „Про основи національної безпеки України” №964-IV від 19.06.2003
41. Згуровський М.З. Сталий розвиток регіонів України. - К.: НТУУ «КПІ», 2009. [Електронний ресурс] - Доступно з : http://activity.wdc.org.ua/ukraine/Isd_ukr-2400dpi-10.pdf.
42. Калинин В.Б. Устойчивое развитие в схемах и пояснениях // Вестник АсЭкО.-2003.- №4,С.1-16
43. Карпенков С.Х. Устойчивое развитие и естественно-научное образование: как нам избежать глобальной катастрофы, нависшей над человечеством // Высшее образование сегодня. - 2004. - №8. - С. 44 - 52.
44. Катаева М.С. Социально-антропологический аспекты информационного общества устойчивого развития // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії / Ред. Воронкова В.Г. - Запоріжжя, 2003. - Вип. 14. - С. 88 - 96.
45. Кинг А., Шнайдер Р. Первая глобальная революция: Докл. Римского клуба. - М.: Прогресс, 1991. - 340 с.
46. Кіндратець О.М. Як забезпечити сталий розвиток // Політика і час. - 2005. - №9-10. - С. 41 - 49.
47. Концепція (Основи державної політики) національної безпеки України // Відомості Верховної Ради України.-- 1997.-- № 10.-- Ст.85.
48. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (проект)київ 2011 // Розроблений відповідно до Закону України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік» (розділ 2 частина III) та доручення Кабінету Міністрів України від 01.07.2010 р. № 38719/1/1-10.
49. Концепція реформування місцевих бюджетів сприятиме сталому розвитку регіонів // Праця і зарплата . - 2007. - 8 июнь. - С. 3.
50. Коробко Б.П. Стан, можливості та основні завдання щодо розвитку технологій використання поновлюваних джерел енергії в світі та в Україні в

- контексті забезпечення сталого розвитку //Винахідник і раціоналізатор. - 2001. - №1. - С. 9 - 13.
51. Котвицька Н.М. Методичні підходи щодо створення системи моніторингу стійкого розвитку економіки //Держава та регіони. Сер. "Економіка та підприємництво". - 2006. - №3. - С. 156 - 159.
52. Крайнік О.М. Формування концепції сталого економічного розвитку як основи досягнення нової якості та стандартів життя в контексті євроінтеграції //XI науково-технічна конференція студентів, магістрантів, аспірантів і викладачів ЗДІА, 17-21 квітня 2006 р.: Тези доповідей / Ред. Пожуєв В.І. - Запоріжжя, 2006. - Ч. VI. - С. 12 -
53. Мантатова Л. Духовные основы экологического воспитания в контексте устойчивого развития //Альма матер (вестник высшей школы). - 2002. - №6. - С. 32 - 35.
54. Международная конференция по финансированию развития www.un.org/russian/conferen/ffd/
55. Механізми фінансування сталої енергетики. Інформаційний листок ЄБРР
56. Наше общее будущее. - М.: Прогресс, 1989. - 374 с.
57. Онуфрік І.П. Економічне зростання, сталий розвиток та українські реалії. // Вісник Національного лісотехнічного університету України- 2009. ? Вип. 19.7 - С.180-186
58. Оценка прогресса, достигнутого со времени проведения Конференции Организации Объединенных Наций по окружающей среде и развитию // <http://www.un.org/russian/conferen/summit5/age21-2.htm>.
59. Пастернак-Таранушенко Г. Результати дослідження шляхів забезпечення економічної безпеки України// Економіка України. - 1999. -- №2.
60. Писарев В. Д. Глобальная стратегия устойчивого развития: опасные тенденции и превентивные меры России. – М.: РАН. Ин-т США и Канады, 1999. – 51 с.
61. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию // http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssd.pdf.
62. Програма дій "Порядок денний на ХХІ століття" ("AGENDA 21"). Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт "Планета Земля" 1992.) – Київ "Інтелсфера": 2000. - 359 с.
63. Романів М.В. Фінансове забезпечення сталого розвитку регіону //Фінанси України. - 2003. - №1. - С. 60 - 63.
64. Садовничий В. Роль образования и науки при переходе к устойчивому развитию //Альма матер (вестник высшей школы). - 2002. - №10. - С. 9 - світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку (сід-україна) <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development>
65. Семенюк Е. Развитие стальной // Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін. - К.: Академія, 2002. - С. 283.
66. Сологуб О.П. Реформування системи екологічного управління в умовах сталого розвитку //Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. - №3. - С. 110 - 113.
67. Стасюк Л.Л. До питання про створення моделі суспільства стійкого розвитку. // Держава і право - 2008 - №40 - С.680-686
68. Статюха Г.А., Комаристая Б.Н. Стандарты управления окружающей средой

- и связь с устойчивым развитием //Вісник Вінницького політехнічного інституту. - 2006. - №5. - С. 63 - 66.
69. Субботин С.А. Ядерная энергетика и устойчивое развитие //Энергия: экономика, техника, экология. - 2004. - №10. - С. 12 - 20.
70. Тарасова О.В. Концепция устойчивого развития общества: [электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.posoh.ru/tend/intern_org/htm/ust-razv.htm
71. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України: (Формування екологічнобезпечної економіки, ресурсо-екологічних і природоохоронних проблем) //Вісник Національної академії наук України. - 2002. - №2. - С. 31 - 40.
72. Урсул А. Д. Перспективы эволюции государства в модели устойчивого развития // Общественные науки и современность. - 1996. - №2. С. 134 – 144.
73. Урсул А., Романович А. Всемирный саммит по устойчивому развитию: итоги, надежды, перспективы //Альма матер (вестник высшей школы). - 2003. - №4. - С. 3 - 13.
74. Урсул А.Д. Перспективы эволюции государства в модели устойчивого развития // Общественные науки и современность. - 1996.- №2. С. 134 - 144.
75. Чухно А. Актуальные проблемы стратегии экономического и социального развития на современном этапе //Экономика Украины. - 2004. - №5.- С. 14-23
76. Шевчук В. Глобальна місія України і національна модель сталого розвитку //Економіст. - 2006. - №1. - С. 62 - 65.
77. Шиян Д.В. Сталий розвиток сільського господарства: виникнення, сутність і зміст //Економіка АПК. - 2006. - № 5. - С. 35 - 41.
78. Шлапак М.Ю. Природний капітал як базовий понятійний елемент екологічного рахівництва / М.Ю.Шлапак // Регіональна економіка. - 2010. - № 2. - с. 106-111.
79. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. - К.: НІСД, 1997
80. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям дослідження. // Управління економікою: теорія і практика. - 2008 - № 4 - С. 36-42
81. Якість економічного зростання: Пер. з англ. / В.Томас, М.Дайламі, А.Дарешвар та ін.; Наук. ред. пер. О.Кілієвич. - К.: Основи, 2002. - 350 с.

Адреси сайтів в INTERNET

1. A one-to-one comparison of the EU organic regulation with the Naturland
2. Bartlett A. Reflections on Sustainability, Population Growth and the Environment // Renewable Resources Journal. - Vol. 15. - № 4. - Winter, 1997-98. - P. 6-23.
3. Carter N. The Politics of the Environment. Ideas, Activism, Policy. Copyright Cambridge University Press. Published November 2001. 382 p.
4. Daly H.E. Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development. - Boston, MA: Beacon Press, 1996. - 253 p.
5. Summary of the Bio Suisse Standards Information note for producers outside of Switzerland (last update 01/2017)
6. Summary requirements USDA final rule, national organic program (NOP) in addition to requirements of Regulation (EEC) N° 2092/91
7. The End of Economic Growth
<http://www.preservenet.com/endgrowth/EndGrowth.html>
8. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9>

[%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA](#)

9. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B5_%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5

10. <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/273-stalyi-rozvytok-yak-paradygma-suspilnogo-zrostannya-21-st>

11. http://www.br.com.ua/referats/Econom_teoriya/10344.htm

12. http://library.kiwix.org/wikipedia_uk_all/A/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA.html

13. ... <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/16886>

14. http://www.esz.org.ua/?page_id=2965

15. <http://www.unep.org> – Програма ООН з навколишнього середовища.

16. <http://www.eco-forum.org> – Сайт Європейського екофоруму;

17. <http://www.ecolife.ru> – Екологія і життя. Дискусійний екологічний клуб журналу.

18. http://www.europa.eu.int/comm/dgs/environment/index_en.htm – Веб-сторінка Екологічної програми Європейської комісії.

19. http://ec.europa.eu/food/food/foodlaw/traceability/factsheet_trace_2007_en.pdf

20. http://ec.europa.eu/food/food/index_en.htm

21. <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

22. <http://www.fao.org/home/en/>

Стратегія сталого розвитку в сільському господарстві. Методичні вказівки до самостійного вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньої програми «Агрономія» за кредитно-трансферною системою навчання за кредитно-трансферною системою навчання

Козак Леонід Андрійович

Редактор

Комп'ютерна верстка

Здано до складання . Підписано до друку 2019.

Формат 60×84 1/19. Ум. др. арк. Зам. –240. Тираж 100 Ціна –.. грн. к.

Редакційно-поліграфічний сектор РВІКВ БНАУ

09117, Біла Церква, Соборна площа, 8; тел. 3-11-01.